

УДК 347.68 ; 347(497.11)

CERIF: S 130

DOI: 10.51204/Anali_PFBU_22MK10A

Др Дејан Б. ЂУРЂЕВИЋ*

**НОРМАТИВНО УОБЛИЧАВАЊЕ УГОВОРА О
ДОЖИВОТНОМ ИЗДРЖАВАЊУ У СКИЦИ ЗА ЗАКОНИК
О ОБЛИГАЦИЈАМА И УГОВОРИМА И У ПРЕДНАЦРТУ
ГРАЂАНСКОГ ЗАКОНИКА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ**

Овај рад је посвећен упоредној анализи предлога законског уређења уговора о доживотном издржавању у Скици за законик о облигацијама и уговорима и предлога који је учињен у Преднацрту грађанског законика Републике Србије. У тексту се приказује историја развоја уговора о доживотном издржавању у српском законодавству и објашњавају околности које су га обликовале и поставиле у пропис посвећен наследном праву. Аутор посебно критикује предлоге у Преднацрту зато што његови редактори нису искористили прилику да створе нова правила која би одговарала савременим околностима већ су по инерцији преузели постојећа правила из Закона о наслеђивању, у којима су одавно уочени значајни недостаци. Аутор закључује да уговор о доживотном издржавању закређује ново и свеобухватније законско уређење које би одговарало потребама праксе и које би решило досадашње дилеме.

Кључне речи: *Уговор о доживотном издржавању. – Кодификација. – Законодавство. – Михаило Константиновић. – Грађански законик.*

---

* Редовни професор, Правни факултет Универзитета у Београду, Србија, djurdjevic.pfb@gmail.com.

1. УВОД

Свака активност усмерена на измену или допуњу прописа којима се уређује уговор о доживотном издржавању с правом изазива велику пажњу не само стручне него и лаичке јавности. Уговор о доживотном издржавању је веома посебан правни институт и по својој правној природи и због свог практичног значаја. То је облигационоправни уговор који је у домаћој пракси чврсто наслоњен на наследно право. У свакодневном животу тај уговор је веома значајан јер често представља једини начин да стари људи који поседују неку непокретност обезбеде себи пристојну негу.

Професор Михаило Константиновић је два пута имао прилику да нормативно уобличава уговор о доживотном издржавању. Први пут у шестој деценији прошлог века, када је радио¹ на савезном Закону о наслеђивању, који је донет 1955. године.² Касније, када је писао Скицу за законик о облигацијама и уговорима, њен 21. одељак посветио је уговору о доживотном издржавању.³ Због специфичних уставних питања у бившој СФРЈ,⁴ одредбе Скице за законик о облигацијама и уговорима којима се уређује уговор о доживотном издржавању нису нашле места у Закону о облигационим односима из 1978. године.⁵

---

¹ Рад на савезном Закону о наслеђивању отпочео је 1946. године када је Министарство правосуђа ФНРЈ послало анкету врховним судовима, у којој су они изнели своје виђење како треба уредити основна питања наследног права. На основу те анкете проф. Михаило Константиновић израдио је Преднацрт закона о наслеђивању, који је под називом „Тезе за предпројект закона о наслеђивању” објављен у *Архиву за правне и друштвене науке* (3/1947). На основу тих теза спроведена је инклузивна јавна расправа, после које је неколико комисија сукцесивно радило на изради различитих нацрта закона о наслеђивању. Професори Михаило Константиновић и Божидар С. Марковић били су чланови свих комисија. Последњи Нацрт закона о наслеђивању сачинила је комисија у чијем саставу су, осим проф. Константиновића и проф. Марковића, били и: Никола Срзентић, Јосип Хрнчевић и Божидар Радановић. Ближе о томе видети Марковић 1955, 85–86.

² Савезни Закон о наслеђивању објављен је у *Службеном листу ФНРЈ* 20/1955 од 11. јула 1955. године.

³ Нацрт законика о облигацијама Михаило Константиновић је објавио 1969. године (издавач: Правни факултет Универзитета у Београду). Нацрт је објављен под насловом „Облигације и уговори” и поднасловом „Скица за законик о облигацијама и уговорима”.

⁴ Од објављивања Скице за законик о облигацијама и уговорима до доношења Закона о облигационим односима промениле су се уставне одредбе о расподели надлежности за уређење грађанскоправне материје између федерације и република. У члану 281 Устава из 1974. године (*Службени лист СФРЈ* 9/1974) предвиђено је да федерација преко својих органа не уређује целокупно обли-

Питање нормативног уобличавања уговора о доживотном издржавању поново је актуелизовано када је Владина Комисија за израду Грађанског законика Републике Србије отпочела рад на изради Преднацрта грађанског законика, који је објављен 28. маја 2019. године.⁶ Дванаест чланова тог преднацрта посвећено је уговору о доживотном издржавању (чланови 2702–2713).

У овом раду биће указано на најзначајније разлике у начину на који је нормативно уобличен уговор о доживотном издржавању у Скици за законик о облигацијама и уговорима и у Преднацрту грађанског законика Републике Србије, да би на крају био дат одговор на следеће питање: да ли су решења која Скица за Законик о облигацијама и уговорима предлаже за уговор о доживотном издржавању данас превазиђена или пак могу боље да одговоре потребама данашњег времена од решења која су предложена у Преднацрту грађанског законика Републике Србије?

2. ПОЈАМ УГОВОРА О ДОЖИВОТНОМ ИЗДРЖАВАЊУ

У члану 943, став 1 Скице за законик о облигацијама и уговорима дат је следећи појам уговора о доживотном издржавању: „Уговором о доживотном издржавању обавезује се прималац издржавања да пренесе на даваоца издржавања својину одређених ствари или која друга права, или да му исплати одређену своту новца, а овај се обавезује у накнаду за то, да га издржава и брине о њему до краја његовог живота и да га после смрти сахрани.“ Дефиниција уговора о доживотном издржавању коју предлажу редактори Преднацрта грађанског законика Републике Србије у члану 2702, став 1 ужа је него у Скици за законик о облигацијама и уговорима: „Уговором о доживотном издржавању обавезује се прималац издржавања да се после његове смрти на даваоца

гационо право већ само основе облигационих односа (општи део облигација) и уговорне односе у области промета робе и услуга. Приликом израде Закона о облигационим односима стало се на становиште да уговори о поклону, послузи и доживотном издржавању нису типични уговори у области промета робе и услуга, те да им стога није место у Закону о облигационим односима. Видети Перовић 1995, 9.

⁵ Закон о облигационим односима објављен је у *Службеном листу СФРЈ* 29/78.

⁶ Влада Републике Србије. Комисија за израду Грађанског законика. 2019. Преднацрт грађанског законика Републике Србије. Београд. https://www.paragraf.rs/nacrti_i_predlozi/280519-prednact-gradjanskog-zakonika-republike-srbije.html, последњи приступ 13. октобра 2022.

издржавања пренесе својина тачно одређених ствари или каква друга права, а давалац издржавања се обавезује да га, као накнаду за то, издржава и да се брине о њему до краја његовог живота и да га после смрти сахрани.“

Основна разлика између та два приступа огледа се у томе што се Преднацрт грађанског законика Републике Србије приликом уређивања уговора о доживотном издржавању ограничава само на један његов модалитет – онај у којем се својина са примаоца преноси на даваоца издржавања у моменту смрти примаоца издржавања. Изван регулативе Преднацрта грађанског законика Републике Србије остају други модалитети уговора са обавезом доживотног издржавања у којима се својина примаоца издржавања за његовог живота преноси на даваоца издржавања. За разлику од Преднацрта грађанског законика Републике Србије, у Скици за законик о облигацијама и уговорима уређују се сви уговори којима се давалац издржавања обавезује да за одређену накнаду издржава примаоца издржавања. Уговори о доживотном издржавању по којима се својина примаоца издржавања у моменту његове смрти преноси на даваоца издржавања посматрају се у Скици за законик о облигацијама и уговорима као један од модалитета шире постављеног уговора о доживотном издржавању. Тако у члану 945, став 2 Скице за законик о облигацијама и уговорима стоји: „Ако је пренос својине на даваоца издржавања одложен до смрти примаоца издржавања, давалац издржавања може своје право из уговора обезбедити уписом у земљишној књизи.“

Описана разлика у одређивању појма уговора о доживотном издржавању проистиче из другачијег приступа кодификаторском раду. У писању Преднацрта грађанског законика Републике Србије, а то се посебно односи на део посвећен наследном праву, приметна је инерција која се огледа у томе што су готово дословно преузете норме важећег Закона о наслеђивању из 1995. године.⁷ Члан 2702, став 1 Преднацрта грађанског законика Републике Србије идентичан је члану 194, став 1 важећег Закона о наслеђивању. Творци Закона о наслеђивању из 1995. године ослонили су се на појам уговора о доживотном издржавању из Закона о наслеђивању из 1974. године,⁸ а тај закон је пак преузео решење из савезног Закона о наслеђивању из 1955. године.⁹ На решење

⁷ Закон о наслеђивању, *Службени гласник РС* 46/95, 101/03 и 6/15.

⁸ Закон о наслеђивању, *Службени гласник СРС* 52/74, 1/80 и 25/82.

⁹ Упоредити члан 117 Закона о наслеђивању Србије из 1974. године и члан 122 савезног Закона о наслеђивању.

савезног Закона о наслеђивању из 1955. године утицале су конкретне друштвене околности у којима је на том закону рађено (Марковић 1955, 142). Наиме, с једне стране, непосредно после Другог светског рата није се приступило кодификацији целокупног грађанског права већ само породичног и наследног. У закону који је ограничен на уређење наследног права, по природи ствари, није било могуће нормирати посебне именоване облигационе уговоре. С друге стране, у тадашњој судској пракси није било јединственог становишта о правној квалификацији споразума о доживотном издржавању – да ли их сматрати уговором о наслеђивању те их поништавати, или их гледати као класичне теретне облигационе уговоре у којима је извршење једне престације одложено на тренутак смрти примаоца издржавања. Доношење Закона о наслеђивању уочено је као прилика да се то питање реши. У складу с тим је и редигован члан 122, став 1 савезног Закона о наслеђивању: „Уговор којим се један уговорник обавезује да издржава доживотно другог уговорника, или неко треће лице, а у коме други уговорник изјављује да му оставља сву имовину или један њен део у наслеђе није уговор о наслеђивању, него уговор о отуђењу уз накнаду свих непокретних ствари које припадају примаоцу издржавања у време закључења уговора, или одређеног дела тих ствари, чија је предаја даваоцу издржавања одложена до смрти примаоца издржавања.“ Ту заправо није дефинисан неки именовани облигациони уговор, како се то иначе чини у грађанским законцима или законцима о облигацијама којима се уређују посебни именовани облигационоправни уговори, већ је реч о законској конверзији, где је законодавац експлицитно одредио да се један ништав уговор (уговор о наслеђивању којим се уговорни наследник обавезује да доживотно издржава уговорног оставиоца) преображава у други, пуноважан уговор који производи слична правна дејства (уговор о доживотном издржавању на основу којег давалац издржавања у моменту смрти примаоца издржавања не стиче целокупну његову имовину већ само непокретности које су припадале примаоцу издржавања у моменту закључења уговора).

Када се ради на закону о облигацијама или грађанском закону, редактор има могућност да неки посебан именовани облигациони уговор у целини уреди. Професор Михаило Константиновић је ту прилику искористио. У Скици за законик о облигацијама и уговорима он даје шири појам уговора о доживотном издржавању, којим су обухваћени сви модалитети тог уговора. Такав приступ постоји и у неким другим

угледним страним кодификацијама облигационог права.¹⁰ Редактори Преднацрта грађанског законика Републике Србије нису учили нити искористили могућност да у једној свеобухватној кодификацији грађанског права у целини уреде уговор о доживотном издржавању већ су се задовољили постојећим законским текстом који су дословно преписали иако је он настао у прилично другачијим друштвеним околностима.

Практичне последице различитог приступа одређивању појма уговора о доживотном издржавању веома су значајне. Када би данас био на снази текст Преднацрта грађанског законика Републике Србије, и даље би постојале правне празнине у погледу уговора о доживотном издржавању на основу којег прималац издржавања преноси својину на даваоца издржавања чим се такав уговор закључи.¹¹ Таквих правних празнина не би било да је на снази текст Скице за законик о облигацијама и уговорима. Навешћемо три значајна практична питања у којима долази до изражаја различит кодификаторски приступ проф. Михаила Константиновића и редактора Преднацрта грађанског законика Републике Србије.

Прво питање се тиче форме уговора о доживотном издржавању у којем се пренос својине не одлаже на моменат смрти примаоца издржавања. Када се у члану 943, став 1 Скице за законик о облигацијама и уговорима шире дефинише уговор о доживотном издржавању, а затим у члану 944. пропише да се уговор о доживотном издржавању закључује у форми судски солемнизоване исправе, онда је неспорно да тој форми подлеже сваки уговор о доживотном издржавању, независно од тога да ли је његов предмет покретна или непокретна ствар и да ли се својина на даваоца издржавања преноси у моменту примаоцеве смрти или раније. Међутим, када се у члану 2702, став 1 Преднацрта грађанског законика уже постави појам уговора о доживотном издржавању, а након тога у члану 2703 пропише та се такав уговор

---

¹⁰ У члану 521, став 1 швајцарског Законика о облигацијама уговор о доживотном издржавању (*Verpfändungsvertrag*) дефинише се као „уговор којим се прималац издржавања (*Pfränder*) обавезује да пренесе на даваоца издржавања (*Pfründgeber*) своју имовину или поједина имовинска права, а овај се обавезује да примаоцу пружи доживотно издржавање и негу“.

¹¹ Видети и Јелчић (2003, 116), која истиче да се у пракси често склапа уговор о доживотном издржавању којим се својина преноси на даваоца издржавања непосредно по закључењу уговора (у хрватској правној науци за такве уговоре се уобичајно назив „уговори о досмртном издржавању“) и критикује хрватског законодавца што је пропустио да приликом доношења новог Закона о наслеђивању уреди и тај модалитет уговора о доживотном издржавању.

о доживотном издржавању закључује у форми јавнобележнички солемнизоване исправе, остаје отворено питање у којој форми се закључује уговор о доживотном издржавању на основу којег својина на покретној ствари¹² на даваоца издржавања прелази за живота примаоца издржавања. У теорији и пракси у вези с тим питањем постоје различита схватања. Док су једни на становишту које је дошло до изражаја у Скици за законик о облигацијама и уговорима и сматрају да се формом штите интереси и примаоца и даваоца издржавања, тако да сваки уговор о доживотном издржавању треба да буде закључен у форми солемнизоване исправе (Перовић 1964, 56), други сматрају да уговор о доживотном издржавању чији је предмет покретна ствар не подлеже форми ако се својина преноси на даваоца издржавања за живота примаоца издржавања (Суботић 1960, 49–50). То друго становиште данас је преовладало у нашој судској пракси, иако се може оправдано критиковати.¹³ Наиме, у таквом гледишту не води се рачуна о томе да је уговор о доживотном издржавању уговор са трајним извршењем престација. Прималац издржавања губи стварно право – својину на покретној ствари, а као накнаду за то стиче облигационо право – право да до своје смрти захтева од даваоца издржавања да изврши одређена периодична давања. У уговору о доживотном издржавању увек лебди у ваздуху једна опасност за примаоца издржавања: да ли ће давалац издржавања моћи (на пример, током времена може постати инсолвентан или се може и сам разболети) и штети да извршава своју уговорну обавезу (на пример, између уговорника се може јавити нетрпељивост). Та околност чини позицију примаоца издржавања незавидном. Он губи право својине (сигурну вредност), а за узврат добија неизвесну противчинидбу. Због тога постоји потреба да прималац издржавања буде поучен о правним последицама уговора који закључује и заштићен од пренагљеног и непромишљеног одлучивања. У модалитету уговора са обавезом доживотног издржавања у којем је предмет примаочеве обавезе

¹² Ако је предмет уговора о доживотном издржавању непокретност, онда из нотарских прописа и прописа којима се уређује промет непокретности неспорно проистиче да се такав уговор мора закључити у форми јавнобележнички солемнизоване исправе, независно од тога да ли се прелазак својине на даваоца издржавања одвија непосредно по закључењу уговора или у моменту смрти примаоца издржавања. Видети члан 4 Закона о промету непокретности (*Службени гласник РС* 93/14, 121/14 и 6/15) и члан 93 Закона о јавном бележничтву (*Службени гласник РС* 31/11, 85/12, 19/13, 55/14, 93/14, 121/14, 6/15 и 106/15).

¹³ Видети Начелно мишљење Проширене седнице Савезног врховног суда, бр. 8/1957, од 11. јануара 1957, објављено у Курдулија 1976, 229; одлуку Округног суда у Ваљевоу, Гж 266/2007, од 1. октобра 2007, *Судска пракса* 1-2/2010, 24.

покретна ствар постоји исти правно-политички разлог да се пропише форма за закључење уговора који је налагао да се предвиди писмена форма за склапање уговора о продаји покретне ствари са оброчним отплатама цене.¹⁴

Друго питање тиче се обезбеђења права примаоца издржавања. Ако се одмах по закључењу уговора о доживотном издржавању својина пренесе на даваоца издржавања, он може по својој вољи располагати стварју. Такав сплет околности могао би бити погубан за примаоца издржавања јер давалац може отуђити ствар и престати да даје издржавање. Прималац би имао могућност да захтева да се раскине уговор о доживотном издржавању и накнаду вредности ствари, али од тих правних средстава не би имао неку практичну корист ако је давалац издржавања инсолвентан. Због тога би прималац издржавања требало да приликом закључења таквог уговора о доживотном издржавању предвиди неко средство којим ће обезбедити своја уговорна потраживања, на пример да се конституише хипотека на непокретности коју преноси у својину даваоцу издржавања. Међутим, ако се има у виду општи друштвени контекст у којем неко лице пристаје да закључи уговор о доживотном издржавању, тешко је очекивати да ће оно инсистирати на уговарању обезбеђења за своја потраживања. Због тога у упоредном праву постоје законом предвиђена обезбеђења права примаоца издржавања. На пример, у швајцарском праву је предвиђено да прималац издржавања има законску хипотеку на ствари коју је пренео у својину даваоца издржавања ради обезбеђења свог потраживања (члан 523 швајцарског Законика о облигацијама и члан 837, став 1 швајцарског Грађанског законика). По узору на швајцарско право, у члану 945, став 1 Скице за законик о облигацијама и уговорима предвиђено је да се право примаоца издржавања обезбеди *ex lege* конституисањем реалног терета на ствари која је предмет уговора: „Приликом преноса својине непокретности на даваоца издржавања уписаће се у земљишној књизи да је оптерећена правом примаоца на доживотно издржавање.“ Преднацртом грађанског законика Републике Србије није предвиђено никакво законско обезбеђење примаоца издржавања који својину преноси на даваоца издржавања одмах по закључењу уговора.

Треће питање се односи на посебан случај ништавости уговора о доживотном издржавању у којем је својина пренета на даваоца непосредно по закључењу уговора. У таквој ситуацији давалац има могућност да прибира плодове ствари коју је стекао на основу уговора о доживотном

¹⁴ Видети члан 543 Закона о облигационим односима.

издржавању, на пример да непокретност издаје у закуп и наплаћује закупнину. С тим у вези, поставља се питање да ли се може сматрати поштеним уговор о доживотном издржавању у којем се обавезе даваоца издржавања исцрпљују искључиво у новчаним давањима чија је висина мања од користи коју је стекао од ствари. Преднацрт грађанског законика Републике Србије то питање не дотиче. Насупрот томе, у члану 948, став 1 Скице за законик о облигацијама и уговорима предвиђено је јасно решење за такву ситуацију: „Ако је вредност свих давања и услуга, на које по уговору о доживотном издржавању има право прималац издржавања, мања од плодова и осталих користи које се могу имати од ствари пренесених на даваоца издржавања, или је једнака са њима, уговор о доживотном издржавању је ништав.“ У ставу 3 члана 948 Скице за законик о облигацијама и уговорима предвиђена је и могућност конверзије: „Али ће уговор остати на снази ако је прималац издржавања приликом закључења уговора имао намеру да учини дар даваоцу издржавања.“

3. МЕСТО УГОВОРА О ДОЖИВОТНОМ ИЗДРЖАВАЊУ У ЗАКОНСКОМ СИСТЕМУ

Редактори Преднакрта грађанског законика Републике Србије и проф. Михаило Константиновић немају исто становиште о томе где треба нормирати уговор о доживотном издржавању. Да ли је том институту место међу наследноправним прописима (закон којим се уређује наслеђивање или део грађанског законика посвећен наследном праву) или пак међу прописима којима се уређују посебни облигационоправни уговори (закон којим се уређују облигације или део грађанског законика којим се уређује облигационо право)?

Проф. Константиновић стоји на становишту да је уговор о доживотном издржавању институт облигационог права и да му је место у закону којим се уређују облигације. Редактори Преднакрта грађанског законика Републике Србије уговор о доживотном издржавању уређују у петој књизи која је посвећена наслеђивању.

Становиште проф. Константиновића има јаче правнотеоријско утемељење. Већ смо напоменули да су редактори Преднакрта грађанског законика Републике Србије следили традицију која је скоро осам деценија дуга у српском правном поретку, а према којој се уговор о доживотном издржавању нормира у закону којим се уређује наслеђивање. Такав приступ није последица неког промишљеног теоријског става према којем је уговор о доживотном издржавању наследноправни институт већ

специфичних друштвених околности које су постојале у време рада на савезном Закону о наслеђивању из 1955. године (Марковић 1955, 142). Наиме, наследно право у објективном смислу чине норме којима се уређују имовинскоправне последице смрти физичког лица (Ђурђевић 2018, 21). Задатак наследноправних норми јесте да уреде прелазак заоставштине са оставиоца на његове наследнике након оставиоачеве смрти и правни положај наследника (Lange 2011, 19; Lange, Kuchinke 2001, 12). Уговор о доживотном издржавању не спада ни у шта од тога. Он није основ позивања на наслеђе. За разлику од уговора о наслеђивању,¹⁵ који је у српском праву забрањен, а којим уговорни оставилац свом саговорнику или трећем лицу оставља целокупну заоставштину или њен аликвотни део, уговором о доживотном издржавању давалац издржавања стиче једно или више тачно одређених права које примаоца издржавања мора поседовати у моменту закључења уговора.¹⁶ Другим речима, насупротив уговорном наследнику, који је универзални сукцесор уговорног оставиоца, давалац издржавања је сингуларни сукцесор примаоца издржавања. Уговор о доживотном издржавању је инструмент размене добара и услуга између двеју страна – једна добија одређену ствар или какво друго право, а као накнаду за то дужна је да издржава другу страну. У једном модалитету уговора о доживотном издржавању давалац издржавања стиче својину у моменту смрти примаоца издржавања, што у пракси тај уговор приближава наследном праву, али га не чини наследноправним институтом.¹⁷ Као што ни поклон за случај смрти не представља институт наследног права, тако ни уговор о доживотном издржавању не треба сматрати институтом наследног права због тога што у моменту смрти примаоца издржавања његова својина прелази на даваоца издржавања.

¹⁵ О разлици између уговора о наслеђивању и уговора о доживотном издржавању видети Ђурђевић 2009, 203.

¹⁶ Видети члан 194, став 2 Закона о наслеђивању.

¹⁷ То што се уговор о доживотном издржавању на правним факултетима у Србији изучава у предмету наследно право више је последица тежње наставника и аутора уџбеника да наставни план одређеног предмета уподобе садржини закона који је најзначајнији извор тог предмета него неког озбиљнијег теоријског промишљања. То се јасно може видети на примеру једног од најдуговечнијих српских уџбеника из наследног права, чији је аутор проф. Борислав Благојевић. У првим издањима уџбеника из наследног права проф. Благојевића није био обрађен уговор о доживотном издржавању (Благојевић 1954). Међутим, његови уџбеници објављени после доношења савезног Закона о наслеђивању садрже и излагања о уговору о доживотном издржавању (Благојевић 1955, 312–318).

4. РАСКИД УГОВОРА О ДОЖИВОТНОМ ИЗДРЖАВАЊУ ЗБОГ ПОРЕМЕЋЕНИХ ОДНОСА ИЗМЕЂУ УГОВОРНИКА

У члану 950, став 1 Скице за законик о облигацијама и уговорима предвиђено је да ако су се односи између уговорника из било ког узрока толико пореметили да је њихов заједнички живот постао неподношљив, сваки од њих може захтевати да се раскине уговор. У члану 2709, став 1 Преднацрта грађанског законика Републике Србије на другачији начин се уређује могућност раскида уговора о доживотном издржавању због поремећених односа: „Ако се међусобни односи уговорника из било ког узрока толико поремете да постану неподношљиви, свако од њих може да раскине уговор.“ Док се у Скици за законик о облигацијама и уговорима инсистира на томе да „заједнички живот“ између даваоца и примаоца буде поремећен, у Преднацрту грађанског законика Републике Србије каже се да је за раскид довољно да њихови односи буду неподношљиви, при чему се не инсистира на томе да између њих постоји уговором или *de facto* успостављен заједнички живот.

Решењу које је предложено у Преднацрту грађанског законика Републике Србије могу се упутити оправдане замерке (Вукотић 2017, 759–761). У неким ситуацијама за извршење обавеза даваоца издржавања је, по природи ствари, нужно да води заједнички живот са примаоцем издржавања, на пример, када се давалац издржавања обавезао да свакодневно негује примаоца издржавања и пружа му помоћ. Извршавање такве обавезе подразумева заједнички живот, а ако тај заједнички живот из било ког разлога постане неподношљив, оправдано је раскинути уговор о доживотном издржавању јер се сврха тог уговора не може више остварити. Међутим, у пракси се уговарају и другачији модалитети обавезе издржавања који не подразумевају свакодневни лични контакт између уговорних страна, на пример, када је уговором прецизирано да се обавеза даваоца издржавања састоји у томе да примаоцу издржавања плаћа рачуне, лечење, негу и услуге трећих лица и да му финансира свакодневне животне потребе. Ако је уговором о доживотном издржавању обавеза даваоца издржавања тако предвиђена, она се може извршити а да се при томе уговорне стране уопште не виде. У таквим ситуацијама прималац може, без оправданог разлога, прекинути сваки контакт са даваоцем издржавања, одбити да прима издржавање, а онда тражити раскид уговора због поремећених односа. Често је такво понашање примаоца издржавања подстакнуто његовом жељом да закључи уговор о доживотном издржавању са неким другим лицем. Тада заиста постоји неподношљив однос између уговорника, а како је за раскид уговора ирелевантна кривица за поремећај

односа, прималац може захтевати да се раскине уговор иако је скривео поремећај међусобних односа. Следствено томе, у Преднацрту грађанског законика Републике Србије примаоцу издржавања се даје могућност да се без оправданог разлога посвађа са даваоцем и тако *de facto* исходuje једнострано раскид уговора. Да би спречио такав исход, Врховни суд Србије морао је у једном случају¹⁸ да одступи од своје праксе да је за раскид уговора о доживотном издржавању релевантна кривица за поремећај међусобних односа и да одбије примаочев захтев за раскид уговора јер постоји његова искључива кривица за неизвршавање уговорних обавеза. У образложењу те одлуке стоји: „Безразложно онемогућавање извршења уговора од стране тужиле као примаоца издржавања представља самовољу која не може добити своје оправдање у праву на признање тој странци посебног права на раскид уговора.“

5. ЗАКЉУЧАК

Скица за законик о облигацијама и уговорима објављена је пола века пре Преднацрта грађанског законика Републике Србије. Та чињеница, сама за себе, могла би да наведе на закључак да су њене одредбе којима се уређује уговор о доживотном издржавању превазиђене, а да предложена решења једног знатно млађег законског преднацрта могу боље да одговоре потребама данашњег времена. Међутим, након пажљиве анализе одредаба о уговору о доживотном издржавању у Скици за законик о облигацијама и уговорима и у Преднацрту грађанског законика Републике Србије намеће се другачији закључак: одредбе из Скице за законик о облигацијама и уговорима више одговарају потребама данашњег српског друштва него одредбе Преднацрта грађанског законика Републике Србије, који је објављен пре три године.

Разлог такве контрадикторности лежи у другачијем приступу нормативном уобличавању. Проф. Константиновић је студиозно приступио кодификаторском послу, свестан многих практичних изазова које треба да реши нормирањем одређеног правног института.¹⁹ Насупрот

¹⁸ Пресуда Врховног суда Србије, Рев 81/2003 од 22. јануара 2003, према Антић, Ђурђевић 2003, 242–243.

¹⁹ О томе најбоље говоре сведочења његових савременика. Тако је једним свечаним поводом проф. Миодраг Орлић, некадашњи Константиновићев студент и факултетски сарадник, забележио: „Што се тиче Константиновића, његова делатност је поред наставе на Правном факултету била усмерена на

таквом приступу, редактори Преднацрта грађанског законика Републике Србије, или бар они у чију одговорност спада рад на одредбама о уговору о доживотном издржавању, задовољили су се без претераног промишљања одредбама из старијих законских текстова и преузели их потпуно несвесни битно другачијих друштвених околности у којима су настајали текстови које преузимају.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Антић, Оливер, Дејан Ђурђевић. 2003. *Приручник за наследно право*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
- [2] Благојевић, Борислав. 1954. *Наследно право*. Београд: Научна књига.
- [3] Благојевић, Борислав. 1955. *Наследно право ФНРЈ с освртом на права других држава*. Београд: Научна књига – Просвета.
- [4] Ђурђевић, Дејан. 2/2009. Увођење уговора о наслеђивању у српско право. *Анали Правног факултета Универзитета у Београду* 57: 186–211.
- [5] Ђурђевић, Дејан. 2018. *Институције наследног права*. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду.
- [6] Jelčić, Olga. 2003. Ugovori o doživotnom i dosmrtnom izdržavanju. *Novo nasljednopravno uređenje*, ur. Mihajlo Dika. Zagreb: Narodne novine.
- [7] Курдулија, Момчило. 1976. *Приручник за наследно право*. Београд: Савремена администрација.
- [8] Lange, Knut Werner. 2011. *Erbrecht*. München: Beck.
- [9] Lange, Heinrich, Kurt Kuchinke. 2001. *Erbrecht*. München: Beck.
- [10] Марковић, Божидар С. 1955. *Закон о наслеђивању – са објашњењима и напоменама*. Београд: Савез удружења правника Југославије.

разматрање оних правних питања која су била од одлучујуће важности за даљи развој права и стварање новог законодавства. Резултати Константиновићевог стварања нису намењени непосредно студентима... него судијама и адвокати-ма који ће га примењивати и професорима који ће га разрађивати, коментарисати и о њему предавати. То научно дело је у вишој сфери права, јер садржи језгро које ће стално, изнова инспирисати будући рад у области Грађанског права“ (Орлић 2006, 52).

- [11] Орлић, Миодраг. 2006. Скица за портрете тројице професора Грађанског права. *Сто шездесет пет година Правног факултета Универзитета у Београду*, ур. Миодраг Јовановић. Београд: Правни факултет Универзитета у Београду – Службени гласник.
- [12] Перовић, Слободан. 1964. *Формални уговори у грађанском праву*. Београд: Научна књига.
- [13] Перовић, Слободан. 1995. *Коментар Закона о облигационим односима*. Београд: Савремена администрација.
- [14] Суботић, Невенка. 1–2/1960. Форма уговора о доживотном издржавању. *Правни живот IX*.
- [15] Вукотић, Милош. 10/2017. Раскид уговора о доживотном издржавању због поремећених односа. *Правни живот LXVI*: 755–772.

Dejan B. ĐURĐEVIĆ, PhD

Professor, University of Belgrade Faculty of Law, Serbia

**NORMATIVE CONSTRUCTION OF THE LIFE CARE CONTRACT
IN THE DRAFT CODE ON OBLIGATIONS AND CONTRACTS AND
IN THE PREDRAFT OF THE CIVIL CODE OF THE REPUBLIC OF
SERBIA**

Summary

The article provides a comparative analysis of the legislative proposals contained in the Draft Code on Obligations and Contracts and the Predraft of the Civil Code of the Republic of Serbia. The text explains the historical development of the life care contract in Serbian legislation and the circumstances that formed it and placed it into codification devoted to law on inheritance. The author is strongly critical of the proposals in the Predraft because its authors did not take advantage of the opportunity to create new rules that would be adequate in contemporary circumstances, but rather copied the existing rules of the Law on Inheritance, which have long been recognized as deficient in certain aspects. The author concludes that the life care contract deserves a new and more comprehensive legislative regime, which would respond to practical needs and solve existing dilemmas.

Key words: *Life care contract. – Codification. – Legislation. – Mihailo Konstantinović. – Civil Code.*

Article history:

Received: 13. 9. 2022.

Accepted: 30. 11. 2022.